

ทายาทช่างศิลปหัตถกรรม

นางวิมลพรรณ แก้วจำปาสี
ผ้าซิ่นตีนจกไทยวน-คูบัว
จังหวัดราชบุรี

“ฉันเกิดมากับผ้าซิ่นตีนจกไทยวน คูบัว จังหวัดราชบุรี
จึงมีความผูกพันกับผ้าทุกผืนที่ได้ทอขึ้นมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก
แต่ในวันนี้ลูกหลานที่หันมาทอผ้าลดลงอย่างน่าใจหาย
ฉันซึ่งเป็นลูกหลานชาวไทยวน จะขอทำหน้าที่สืบสานผ้าซิ่นตีนจก
ของบรรพบุรุษไทยวนไปจนกว่าจะไม่มีแรงทำ
เพื่อไม่ให้สูญหายไปจากแผ่นดินของเรา”

ผ้าชิ้นตีนจก ลายหักซ้อนหัก

ผ้าชิ้นตีนจกไทยวน-คูบัว เป็นภูมิปัญญาการทอผ้าที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษยาวนานกว่า 200 ปี บ้านคูบัวถือเป็นชุมชนของชาวโยนกเชียงแสน หรือที่เรียกกันว่า “ไทยวน” ที่ได้อพยพย้ายถิ่นฐานจากเมืองเชียงแสนมาอยู่ที่บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี โดยได้นำองค์ความรู้ทางการทอผ้าติดตัวมาด้วย นิยมทอใช้กันเองภายในครอบครัวอย่างแพร่หลาย แต่เมื่อเวลาผ่านไปความนิยมในการทอผ้าใช้เองจึงมีให้เห็นน้อยลง เหลือเพียงไม่กี่หลังคาเรือนที่ยังคงทอผ้าชิ้นตีนจกไทยวนอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวคูบัว ที่เป็นผืนผ้าที่มีความโดดเด่นในการเลือกใช้สีเส้น ซึ่งนิยมใช้สีแดงสดและสีแดงคร่ำเป็นสีหลัก อันแสดงถึงพลังและความสดใส อีกทั้งยังสร้างสรรค์ลวดลายด้วยวิธีการจกด้วยความประณีต งดงามตามแบบลวดลายโบราณที่ทำสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

นางวิมลพรรณ แก้วจำปาสี เป็นชาวไทยวนที่เกิดและเติบโตมากับผ้าจกของคุณย่าชื่อน ก่าลังหาญ ผู้ที่ถือเป็นหนึ่งในช่างทอผ้าคนสำคัญของชาวไทยวนที่บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี ได้เห็นคุณย่าทอผ้ามาโดยตลอด จนเกิดเป็นความรัก ความผูกพันกับงานผ้าทอแบบชาวไทยวน เมื่ออายุได้ 14 ปี คุณย่าชื่อน ได้ถ่ายทอดความรู้ และสอนเทคนิคต่าง ๆ ในการทอผ้าชิ้นตีนจกให้นางวิมลพรรณ ได้ฝึกฝนฝีมืออยู่อย่างสม่ำเสมอ เริ่มจากการฝึกประกอบที่ทอผ้าด้วยตนเอง การทอผ้า แล้วจึงหัดจก ลวดลายบนผืนผ้า โดยนางวิมลพรรณ เริ่มจกลายเป็นลายหน้าหมอนเป็นลายแรก ซึ่งถือเป็นลวดลายที่จกได้ยากที่สุดในลายจกของไทยวน-คูบัว เมื่อมีความชำนาญมากพอ นางวิมลพรรณ จึงได้ฝึกจก ลวดลายเอกลักษณ์ตามแบบลวดลายของชาวไทยวน บ้านคูบัวที่มีมาตั้งแต่โบราณ ทั้ง 8 ลาย ได้แก่ ลายเซียซ้อนเซีย ลายดอกเซียซ้อนหัก

ลายหักซ้อนหัก ลายหน้าหมอน ลายโค้งแก้ง ลายเกี้ยวซ้อนกาบ ลายซ้อนกาบ และลายหักดำ ใช้เวลาฝึกฝนอยู่นานหลายปีจนสามารถจก ลวดลายได้สำเร็จเป็นผืนผ้าที่มีความงดงาม

หลังจากนั้นนางวิมลพรรณ ได้สืบสานงานทอผ้าจก และผ้าชิ้นตีนจกตามแบบภูมิปัญญาบรรพบุรุษชาวไทยวนที่บ้านคูบัวเรื่อยมา จากที่เคยทอไว้ใช้เองและทอเพื่อการสะสม มีผู้ขอซื้อผ้าฝีมือนางวิมลพรรณมากขึ้น จนทำให้นางวิมลพรรณ ได้ยึดการทอผ้าเป็นอาชีพนับจากนั้น ส่งผลให้ผลงานของนางวิมลพรรณเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เกิดเป็นแรงผลักดันให้มุ่งมั่นที่จะพัฒนาผลงานของตนเองให้ดีขึ้นและได้ทอมาอย่างต่อเนื่อง นับเป็นเวลากว่า 42 ปีมาแล้ว

ผ้าชิ้นตีนจก ลายหน้าหมอน

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

นางวิมลพรรณ มีความชำนาญในการสร้างสรรค์ผ้าชิ้นตีนจกไทยวน แบบโบราณดั้งเดิมด้วยการจกด้วย “ชนเม่น” ซึ่งเป็นเทคนิคที่มีความสลับ ซับซ้อน และต้องใช้ทักษะ ฝีมือ และความประณีตสูง ต้องใช้ระยะเวลาในการทอที่ยาวนาน เพราะใช้วิธีการจกสัดโดยไม่ต้องเก็บลายเอาไว้ก่อน นางวิมลพรรณเป็นช่างทอที่มีความชำนาญและสมาธิในการจกจลวดลายได้อย่างแม่นยำ ทำให้สามารถวางลายขณะจกได้อย่างสมบูรณ์ ทำให้ลวดลายเสมอเท่ากันทุกด้าน

นางวิมลพรรณ ยังคงใช้ชนเม่นในการจกและจัดเส้นยืน เพื่อสอดเส้นพุ่งพิเศษให้เกิดเป็นลวดลายตามที่ต้องการ โดยนิยมทอจกตีนชิ้นหน้ากว้างขนาด 30 เซนติเมตร ด้วยการใช้พืมที่มีความถี่ของฟันหวีมากถึง 550 ซี ใช้เส้นฝ้ายในการขึ้นเส้นยืน 2 เส้น ต่อการร้อยฟันหวี 1 ซี ทำให้ผ้าจกฝีมือนางวิมลพรรณมีความหนา และเนื้อผ้าแน่นชิดติดกัน จากนั้นสร้างสรรค์ลายจกที่สวยงามโดยใช้เส้นไหมน้อยสอดเป็นเส้นพุ่งพิเศษ ขั้นตอนนี้ทำให้ลวดลายของผ้าจากความเงางามจากเส้นไหม มีลวดลายที่เล็กและละเอียด

นอกจากนี้นางวิมลพรรณ ยังมีความชำนาญในการเย็บประกอบตัวชิ้นกับตีนชิ้นตามแบบศิลปะการเย็บของชาวไทยวน จังหวัดราชบุรีอีกด้วย โดยจะมีวิธีการเย็บตะเข็บที่มีความละเอียด และประณีต ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ขอดหัวแมงดา ก้างปลา กำบี้ เป็นต้น แม้จะมีหลากหลายเทคนิควิธีการ แต่นางวิมลพรรณสามารถอนุรักษ์รูปแบบกรรมวิธีการสร้างสรรค์ผ้าชิ้นตีนจกที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านคูบัวเอาไว้ได้ทุกรูปแบบอย่างสมบูรณ์

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

ผ้าซิ่นตีนจกฝีมือนางวิมลพรรณ มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์แบบเฉพาะของผ้าจกไทยวน คุบัว อยู่ 8 ลาย ได้แก่ ลายดอกเขี้ยวซ้อนเขี้ยว ลายเขี้ยวซ้อนหัก ลายหักซ้อนหัก ลายหน้าหมอน ลายโค้งแก้ง ลายเกี่ยว ลายซ้อนกาบ และลายหักดำ เป็นลวดลายที่มีความละเอียดและประกอบกับปลายผ้าซิ่นทุกผืนจะต้องมีลายสะเปา หางสะเปา และลายหนามเตย นำมาจากปิดท้ายผืนผ้าซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผ้าซิ่นตีนจกไทยวน-คุบัว จังหวัดราชบุรี เมื่อปรากฏอยู่บนผืนผ้าตีนจก จะสร้างความโดดเด่นให้กับ “ผ้าซิ่นตีนจก” ทุกผืนนั้นได้อย่างงดงาม

นอกจากนี้ ผ้าซิ่นตีนจกฝีมือนางวิมลพรรณ ยังโดดเด่นเรื่องการวางสีเส้นของลายจก ซึ่งนอกจากการคงเอกลักษณ์สีตามเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมที่นิยมเพียง 5 สี คือ สีครีม สีแดง สีเหลือง สีเขียว และสีฟ้า แล้ว ยังมีการปรับประยุกต์จัดวางสี โดยการเลือกใช้สีโทนอ่อนดูทันสมัย ไม่ฉูดฉาด และเพิ่มสีชมพู สีเทา สีขาว สีน้ำเงิน สร้างความแปลกใหม่ให้กับผ้าซิ่นตีนจก จากแบบดั้งเดิมเป็นการประยุกต์ผลงานให้สามารถเข้าถึงกลุ่มคนสมัยใหม่ได้มากขึ้น

ผ้าซิ่นตีนจก ลายเขี้ยวซ้อนหัก

ผ้าซิ่นตีนจก ลายหักซ้อนหัก

ผ้าซิ่นตีนจก ลายหน้าหมอน

ผ้าชิ้นตีนจก ลายหักซ้อนหัก

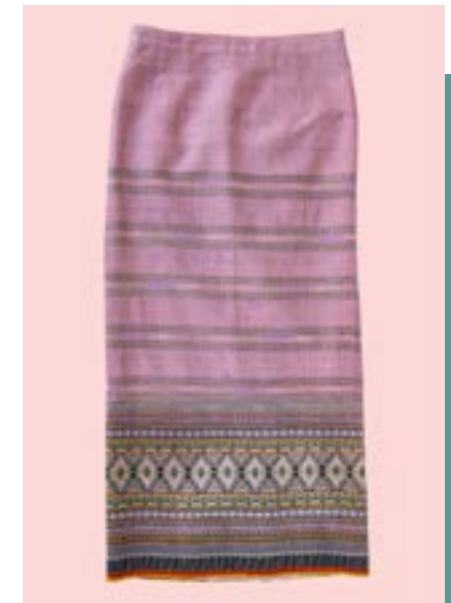
การถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาผลงาน

นางวิมลพรรณ ทุ่มเทแรงใจและแรงกาย เน้นอนุรักษ์ สวดลายและขั้นตอนการทำงานผ้าชิ้นตีนจกไทยวน-คูบัว จังหวัดราชบุรี ด้วย “การจกชนเม่น” ตามแบบโบราณ ดั้งเดิมที่ได้เรียนมาจากคุณย่าซอญไว้ทั้งหมด เพื่อรักษา คุณค่ารากเหง้าแห่งภูมิปัญญาผ้าชิ้นตีนจกของบรรพบุรุษ ชาวไทยวน ไว้ไม่ให้สูญหาย และเพื่อเผยแพร่ให้งานผ้า ทอของชาวไทยวน-คูบัว เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง ยังได้ถ่ายทอดความรู้ที่ตนเองมีให้แก่ผู้ที่สนใจอยู่เสมอ

ด้านการพัฒนาผลงานนางวิมลพรรณมีการพัฒนา ในเรื่องของการจัดวางสีสันทันสมัยมากยิ่งขึ้น โดยเพิ่มสีสันทันสมัยจากพื้นสีแบบดั้งเดิม ปรับให้มีสีสันทันสมัยมากขึ้น เช่น มีการนำสีโทนที่ทันสมัยมาจัดวางร่วมกับสีสันทัน สมัย แบบเดิม ทำให้ผ้าชิ้นตีนจกคูบัวมีสีสันทันสมัย ใช้งาน ได้หลายโอกาสมากขึ้น

ผ้าชิ้นตีนจก ลายหักซ้อนหัก

ผ้าชิ้นตีนจก ลายเขี่ยซ้อนหัก

